С. Омельчуку

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МОН

проспект Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21
E-mail: mon@mon.gov.ua, сайт: www.mon.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 38621185

від _____ 20__ р. № _____ На № _____ від _____ 20__ р.

Керівникам закладів вищої освіти
та наукових установ

Про застосування законодавства
про академічну доброчесність

Міністерство освіти і науки України у зв'язку із введенням у дію 31 липня 2026 року Закону України від 18 грудня 2025 року № 4742-IX «Про академічну доброчесність» (далі – Закон) та прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2026 року № 1146 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань забезпечення академічної доброчесності як передумови якісної підготовки та атестації науково-педагогічних і наукових кадрів» звертає увагу на особливості застосування відповідних норм під час підготовки здобувачів ступеня доктора філософії, підготовки та атестації здобувачів наукового ступеня доктора наук, а також присвоєння вчених звань.

У зв'язку з цим просимо враховувати таке.

1. Вимоги до створення академічних творів. Відповідно до частини четвертої статті 8 Закону у разі використання в академічному творі об'єкта, згенерованого штучним інтелектом, автор повинен повідомити про це в такому творі із зазначенням методики генерування та/або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис. Конкретні вимоги до способу подання цієї інформації визначаються суб'єктом академічної діяльності у вимогах до оформлення та/або оприлюднення відповідних академічних творів.

Використання технологій штучного інтелекту не є порушенням академічної доброчесності. Недоброчесним відповідно до статті 29 Закону є оприлюднення текстів, зображень, моделей, даних чи інших результатів, згенерованих штучним інтелектом, як результатів власної академічної діяльності без повідомлення про факт такого використання. Автор у будь-якому разі відповідає за достовірність викладеної інформації, коректність посилань, наукову обґрунтованість результатів і дотримання прав інших осіб.

МОН № 1/24962-26 від 13.11.2026

Підписав(-ла): Курбатов Денис Ігорович
Сертифікат: 3FAA9288358EC003040000005D6336005960E300
Дійсний: з 24.04.2025 0:00:00 по 23.04.2027 23:59:59

Частиною п’ятою статті 8 Закону також установлено, що в оприлюдненому академічному творі, крім авторів, зазначаються інші особи, які брали участь у роботі над ним, зокрема надавали рекомендації, здійснювали консультування, редагування, оформлення, виконували експерименти, розрахунки чи переклад, із зазначенням характеру внеску кожної особи. У разі використання в новому академічному творі власних раніше опублікованих наукових результатів про це необхідно зазначити відповідно до частини шостої статті 8 Закону. Водночас абзацом другим частини першої статті 26 Закону передбачено, що оприлюднення в дисертації раніше опублікованих власних наукових результатів без зазначення джерела попереднього оприлюднення не вважається самоплагіатом. Цю спеціальну норму необхідно враховувати під час кваліфікації можливого порушення.

Окрема вимога встановлена пунктом 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197. Здобувач засвідчує власним підписом на титульній сторінці докторської дисертації, що частини її тексту, під час написання яких використовувалися технології штучного інтелекту, перевірені та відредаговані ним особисто. При цьому засвідчення інформації підписом на титульній сторінці докторської дисертації не замінює передбаченого Законом обов’язку повідомити про використання згенерованого штучним інтелектом об’єкта із зазначенням методики генерування та/або відповідної комп’ютерної програми.

2. Оприлюднення дисертацій до захисту. Згідно з частиною сьомою статті 8 Закону тексти прийнятих до захисту в закладі вищої освіти або науковій установі дисертацій і кваліфікаційних робіт, підписані кваліфікованим електронним підписом, оприлюднюються до їх захисту в машинозчитувальному форматі, на постійній основі, з наданням вільного доступу без проходження автентифікації та з дотриманням інших вимог законодавства, зокрема Положення про Національний репозитарій академічних текстів.

Зазначена вимога має враховуватися під час захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, наукового ступеня доктора наук разом із вимогами спеціальних порядків, що регулюють відповідні атестаційні процедури. Закладам вищої освіти та науковим установам доцільно визначити у внутрішніх актах технічний порядок накладення і перевірки кваліфікованого електронного підпису, допустимі машинозчитувальні формати, місце розміщення текстів, відповідальних осіб та спосіб забезпечення постійного вільного доступу. Формат оприлюдненого тексту повинен давати змогу здійснювати автоматизований пошук та опрацювання тексту.

3. Перевірка академічних творів і документів. Частиною першою статті 16 Закону встановлено, що кожний академічний твір, на підставі чи з урахуванням якого присуджується науковий ступінь, має бути перевірений на наявність ознак порушення академічної доброчесності.

Отже, під час атестації перевірці підлягає не лише дисертація, а й наукові публікації, монографії та інші академічні твори, які відповідно до законодавства зараховуються за темою дисертації.

Невід'ємною складовою процедури присвоєння вченого звання є перевірка наукових публікацій та документів, поданих для його присвоєння, на наявність ознак порушення академічної доброчесності**.**

Автоматизована перевірка є лише інструментом для виявлення текстових збігів. Результат автоматизованої перевірки, показник текстових збігів або висновок програмного засобу щодо ймовірного використання штучного інтелекту свідчить лише про можливі ознаки порушення та не є достатнім для встановлення його факту. Відповідно до статті 17 Закону факт порушення встановлює виключно уповноважений орган або уповноважена особа з дотриманням визначеної процедури, дослідженням доказів і забезпеченням прав особи, стосовно якої розглядається повідомлення.

4. Внутрішня система академічної доброчесності. Відповідно до статті 12 Закону заклад освіти або наукова установа зобов'язані мати визначену внутрішніми актами систему забезпечення академічної доброчесності.

Внутрішні акти мають установлювати вимоги до створення, оприлюднення та оцінювання академічних творів, порядок формування і повноваження уповноважених органів та осіб, процедуру розгляду повідомлень, гарантії прав учасників, порядок застосування заходів реагування й оскарження рішень. Такі акти підлягають оприлюдненню на офіційному вебсайті закладу або установи.

Під час розгляду повідомлень необхідно дотримуватися вимог статті 37 Закону, зокрема щодо реєстрації повідомлення, можливості перевірки наведених у ньому фактичних даних (доказів), повідомлення заінтересованих осіб, запобігання конфлікту інтересів, забезпечення права на ознайомлення з матеріалами, надання пояснень та заперечень, повного дослідження доказів, обґрунтованості рішення й можливості його оскарження. Загальний строк розгляду повідомлення не може перевищувати шести місяців із дня його реєстрації. Під час оновлення внутрішніх актів можна використовувати Примірний порядок розгляду повідомлень, рекомендований Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

5. Врахування наукових публікацій. Згідно з частиною четвертою статті 15 Закону академічний твір із моменту його відкликання видавцем не вважається опублікованим і не враховується під час оцінювання академічної діяльності автора.

У разі встановлення самоплагіату в науковій статті така стаття також відкликається і не враховується для присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання чи оцінювання результатів наукової та науково-педагогічної діяльності. У зв'язку з цим вченим радам (спеціалізованим вченим радам) та відповідальним структурним підрозділам необхідно перевіряти актуальний статус наукових публікацій, які подаються або зараховуються під час атестації.

6. Обов'язки учасників атестаційних процедур. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2026 року № 1146 (далі – постанова № 1146) внесено зміни до Порядку затвердження рішень про присвоєння вчених звань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 656, Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, і Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197.

Зазначеними змінами передбачено відповідальність наукових керівників і консультантів, рецензентів, опонентів, керівників та працівників структурних підрозділів, а також інших учасників процедур за академічний саботаж і схиляння до порушення академічної доброчесності. Академічним саботажем у відповідних процедурах, зокрема, є безпідставне затягування надання передбаченого висновку чи відгуку, відмова в його наданні або несвоєчасне надання без поважної причини або з підстав, не пов'язаних з оцінюванням роботи, наукової якості дисертації чи наукових досягнень здобувача. Санкції за такі порушення визначаються внутрішніми актами відповідно до статті 22 Закону, а повідомлення розглядаються за процедурою, встановленою статтею 37 Закону.

Якщо під час розгляду в МОН атестаційної справи щодо присвоєння вченого звання надходить повідомлення про академічний плагіат, фабрикацію або фальсифікацію в науковій роботі, на підставі чи з урахуванням якої присвоюється звання, атестаційна справа знімається з розгляду і повертається закладу вищої освіти або науковій установі для розгляду повідомлення уповноваженим органом. Після цього вчена рада повторно розглядає питання щодо присвоєння вченого звання з урахуванням результатів розгляду повідомлення. У процедурах щодо ступеня доктора наук повідомлення стосовно дисертації або зарахованих за її темою наукових публікацій також розглядає уповноважений орган закладу або установи, який надсилає до МОН прийняте рішення та матеріали розгляду у випадках, передбачених Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук.

Постанова № 1146 також зберігає можливість проведення атестації осіб, підготовку яких на здобуття наукових ступенів кандидата наук або доктора наук розпочато до 1 вересня 2016 року. Тому вимоги законодавства про академічну доброчесність мають ураховуватися і під час захисту кандидатських дисертацій.

7. Реагування після присудження ступеня або присвоєння звання. Статтею 40 Закону встановлено окрему процедуру позбавлення наукового ступеня або вченого звання.

Повідомлення подається закладу освіти чи науковій установі, де відповідний ступінь було присуджено чи присвоєно відповідне звання, або правонаступнику такого закладу чи установи. Уповноважений орган розглядає повідомлення протягом шести місяців та оприлюднює прийняте рішення. У випадках, визначених Законом, рішення або бездіяльність можуть бути оскаржені до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протягом 30 календарних днів.

Підставою для позбавлення вже присудженого наукового ступеня або присвоєного вченого звання за статтею 40 Закону є встановлення в академічному творі академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації.

8. Застосування перехідних положень. Закон набрав чинності 1 лютого 2026 року та його введено в дію 31 липня 2026 року. Відповідно до розділу VI Закону розгляд повідомлень про порушення, вчинені до набрання ним чинності, здійснюється з дотриманням процедур, гарантій і прав, установлених Законом, однак застосовується лише та міра відповідальності, яка була визначена законом на момент вчинення порушення.

У зв'язку з цим дисертації, за результатами захисту яких присуджено наукові ступені кандидата, доктора наук до набрання чинності Законом, перевіряються на відповідність вимогам, чинним на день їх захисту.

Окремо звертаємо увагу, що підпунктом 6 пункту 2 розділу VI Закону передбачено можливість добровільної відмови особи від присудженого їй наукового ступеня, присвоєного вченого звання протягом одного року з дня набрання чинності Законом у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. У зв'язку з цим постановою № 1146 установлено, що пункт 50 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, та пункт 22 Порядку затвердження рішень про присвоєння вчених звань, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 656, які регулюють добровільну відмову від відповідного ступеня або звання, втрачають чинність через рік із дня набрання чинності Законом.

Просимо врахувати викладене під час організації підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів, присвоєння вчених звань, оновлення внутрішніх актів, визначення повноважень уповноважених органів та забезпечення оприлюднення дисертацій, а також довести цей лист до відома спеціалізованих учених рад, разових спеціалізованих вчених рад, вчених рад, структурних підрозділів, наукових керівників, консультантів, рецензентів, опонентів і здобувачів.

Заступник Міністра **Денис КУРБАТОВ**

Голубєв Михайло, 481-32-34